

Hind
2,50€
10/2019

HEA LAPS

TOOLILASTE AJAKIRI

Lemmikloem:
Madagaskari sisiprussakas
Päästjate embleemid

**TESTI~OMA
SUPERVOIMEID!**

KAANEPILT: MARIS SIIMER

Kuidas sinust sai kunstnik?

Kui sa päriselt kuulad oma südant, siis ta räägib sulle kõik ja just siis saavad õiged asjad sündida. Arvan, et minuga on just nõnda läinud. Olen järginud seda siirast, lapsemeelset rõõmu, mis tekib, kui ma midagi loon, olgu see joonistamine, maalimine või keraamilise eseme loomine. See rõõm ja rahulolu tõmbab kaasa ja avab järgmised uksed-aknad.

Mäletan, kuidas mulle väikese tüdrukuna meeldis väga joonistada. Mul oli selline iseloodud „range“ süsteem, et teemad olid kõik kindlate joonistusplakkide vahel ära jaotatud. Lilled lilleplakis, tegevused tegevuste plakis jne. Ja kas pole nii, et see, mida meile lapsena meeldib teha, paneb meid särama ka täiskasvanud inimesena?

Milliseid värve või vahendeid kõige rohkem kasutad?

Aja jooksul värvide ja vahendite eelistus muutub, aga hetkel olen enamasti selliste vägagi õrnade ja pastelsete toonide lainel, ei taha kärtse ega segamata värve. Üldiselt meeldib mulle komponeerida mitut tehnikat korraga. Praegused lemmikud on akvarellvärvid, akvarelltint, harilikud pliiatsid, värvipliiatsid ja natuke lõikamist-kleepimist.

Mida mõtlesid oktoobrikuu kaant joonistades?

1. oktoobril on rahvusvaheline muusikapäev ja kuna ma ise olen väga suur muusikasõber, siis pilt tahtis ka tulla selline muusikahõnguline ja muusikasse viiv. Sügis on ilus ja loodusesse kutsuv aeg, aga kindlasti ka sobiv aeg hubaseks tubaseks muusika kuulamiseks ja avastamiseks. Ilusat muusikat ja sügist kõigile!

Tere, sõbrad!

Oktoober on tore kuu! Kõigil on küll käed-jalad tegemist täis, aga see ongi omamoodi vahva! Ka meie ajakirja toimetuses on kiired päevad. Kindlasti märkasid ajakirja kätte võttes, et midagi on teisiti. Sul on õigus, ajakirja kujundus on muutunud!

Kindlasti tead, et pärast juuksuris käimist ja uutmoodi soengu lõikamist on veidi teistmoodi tunne. Ajakirja kujunduse muutumisega tundub olevat natuke sarnane lugu. Oleme elevil ja ootame põnevusega, mida lugejad arvavad.

Oktoobris korjame veel värvilisi lehti, lehvitame lahkuvatele rändlindudele, kuulame muusikat ja teeme koos perega süüa. Hambaid peseme ka ikka hommikul ja õhtul. Nende tegevuste jaoks leiad häid nippe ja nõuandeid Heast Lapsest.

Ja et tööd-tegemised päris ära ei väsitaks, selleks on oktoobris koolivaheaeg. Puhake siis end mõnusalt välja! Lugege raamatuid, vaadake filme ja käige õues!

Ilusat sügist!
Kätlin Vainola

Hea Lapse postkast

- ✿ Kui sul on sahtlis luuletusi, jutte, pilte, koomikseid, nalju või muud põnevat, siis võta kätte ja saada meile!
- ✿ Kui sul on mõni mure, siis võid kirjutada murekirja. Vastame igas numbris mõnele saabunud murele. Avaldatud murekirjadele nimesid ei lisata.
- ✿ Kui soovid arvustada raamatuid, siis anna meile teada ja saadame sulle lisainfot.

Heale Lapsele saab kirjutada nii:
e-posti aadressil healaps@healaps.ee
1) postiaadressil **HEA LAPS**, Voorimehe 9, Tallinn 10146
2) otse kodulehelt:
3) www.healaps.ee/KIRJUTA-MEILE/

Kuulmiseni!
Triibu-Liine,
Hea Lapse vapiloom

HEA LAPS

Koolilaste ajakiri, mis ilmub
1994. aastast.

Väljaandja
SA Kultuurileht

Toimetuse kontakt
Voorimehe 9
Tallinn 10146
Tel 6 833 145
toimetus@healaps.ee

Peatoimetaja
Kätlin Vainola
katlin@healaps.ee

Toimetaja
Anna-Magdaleena Kangro
anna@healaps.ee

Kujundaja
Vivika Kalt
vivika@healaps.ee

Maketi kujundus
Menu Meedia

Koduleht
www.healaps.ee

Trükk
Aktaprint

Ajakirja tellimine
AS Express post
www.tellimine.ee
Telefoni teel
6 177 717

Välismaale tellimine
KE Ajakirjandus
ajakirjandus.ke.ee

Hind üksikmüügis 2,50
Suur aitäh Haridus- ja
Teadusministeeriumile, kes tellis
ajakirja meie põhikoolidele!

HEA LAPS 10/2019

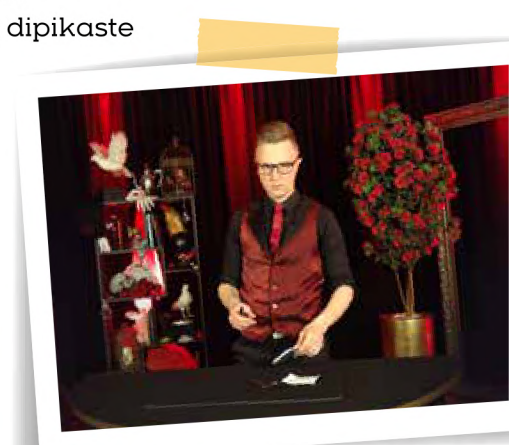
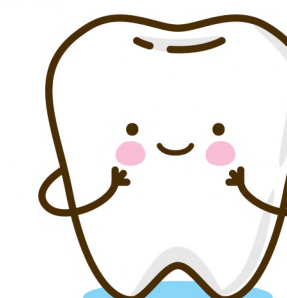
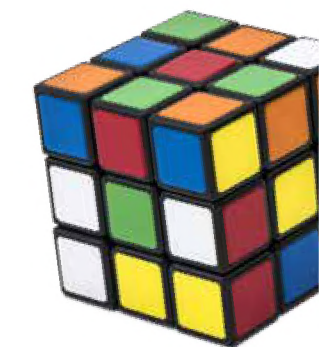

Oktoobri kaanepilt:
Maris Siimer

SISUKORD

- 2 **Mida teha oktoobris?**
- 3 **Luule** Ülle Kütsen
- 4 **Jutt** Helena Koch „Ühe kõhu lugu“
- 6 **Minu reis** Alma Lii Farkas Ungaris
- 8 **Tere, lind!** Peep Veedla „Kanada lagle“
- 10 **Hull Teadlane** Kuu
- 12 **Tervis** Hambad
- 14 **Lemmikloom** Uku-Peeter ja tema sisiprussakas
- 16 **Embleemid** Markus Saksatamm
- 19 **Muuseumifestival** Avatud mänguväljad
- 20 **Poster** Euroopa kobras
- 22 **Koomiks**
- 23 **Kirjalaps** Õudusjutud
- 24 **Võistlus** Thomas Tarien Powell, Mirt Tiigisoos
- 26 **Sten Roosi** võistlus Rasmus Erich Varunov, Maksim Russakov
- 28 **Mustkunst** Fredi kunstitrikk
- 30 **Jagatud mure**
- 31 **Test** Mis on sinu supervõime?
- 32 **Kokka ise!** Krõbekartulid ja dipikaste
- 33 **Kinouudised**
- 34 **Nuputamine**
- 35 **Ristsõna**
- 36 **Järjehoidja**
- 37 **Dr Tindipleki** töötuba
- 38 **Naeru-uss**
- 39 **Siit ja sealt**
- 40 **Hea Lapse klubi**

KORJA VÄRVILISI LEHTI!

LEHTI VÖID KASUTADA MEISTERDAMISEKS.

- * Tee lehetrukki.
- * Värvilehed guasšvärvidega ja vajuta paberile. Saad rõõmsaid kaarte või plakateid meisterdada.
- * Kaunista lehti mustritega.
- * Pane lehed vana ajakirja vahele kuivama. Raskuseks aseta peale raamatud. Kui mõne aja pärast lehed välja võtad, võid neid kleepida paberile ja vahvaid kaarte teha!

MINE LOODUSESSE!

On rändlindude lahkumise aeg. Mine õue ja vaata, kas märkad mõnd lahkuvat linnuparve. Nii põnev on mõelda, kuhu nad lähevad ja mida nad näevad. Head teed ja tulge kevadel tagasi!

KUULA MUUSIKAT!

1. oktoobril on rahvusvaheline muusikapäev. Muusikat kuulata võid aga kasvõi iga päev. Eriti tore on seda teha nüüd, kui ilmad on jahedad ja toas hubane. Pane lemmikmuusika mängima ja istu tugitooli kuulama! Hea on kuulata muusikat ka siis, kui joonistad, meisterdad või teed käsitööd.

7 ASJA, MIDA TEHA KOOLIVAHEAJAL

Loe põnevikke!
Küpseta kook!
Kutsu sõber külla ja korraldage lauamängude õhtu!
Õpi pähe Euroopa pealinnad!
Kirjuta sügisest luuletus!
Käi muuseumis või raamatukogus!
Söö õunu!

Fotod Shutterstock

Mälupulk

Ülle Kütsen

Õpetaja, õpetaja
ega ma ei kurda,
ülesandeid, kodutöid
teha küll ei karda.

Eile lahendada jäi
asju terve hulk,
aga kahjuks koju jäi
minu mälupulk.

Õiget vastust tahvli ees
täna ma ei tea,
kui saab kaasa mälupulk -
paraneb ka pea!

Nutikoolikott

Ülle Kütsen

Mul saab tehtud koolitöö
enne veel, kui saabub õö.
Nii on homme tunni ajal
selge kõik mul, mida vajan.

Või, kui vastust ma ei tea,
ranitsasse pistan pea.
Laps ei ole saamatu,
kui on ühes raamatud.

Vaheaja vaheldus

Ülle Kütsen

Kas on õpilasel aega
oodatagi vaheaega?
Või ta nagu elurikkust
uurib vaheaja pikkust.

Koolilaps see olgu valvel
suvel, kevadel ja talvel.
Sügiselgi vahel just
vaheaeg toob vaheldust.

Joonistas Kristina Tort

ÜHE KÕHU LUĞU

Helena Koch
Joonistas **Olga Pärn**

Uku kõhuga olid lood sellised, et ta sai lihtsalt kogu aeg tühjaks. Ja kuidagi nii ruttu, et see teda ennastki üllatas. Nälg näpistamas, koputas ta Uku seljale ja püüdis teha võimalikult jubedat häält, et poissi sööma ajada. „Korr-korr!“ oli tema lemmikhüüatus.

Kõhu vaigistamiseks, ja veidi ka sellepärast, et toit nii hästi maitses, pistis Uku iga natukese aja tagant midagi põske. Tema lemmiktoidud olid pitsa ja hamburger. Isa seevastu proovis pojale alailma sisse sõota mingit kahtlast spinatismuutit või kaerahelbeputru. Eriti hommikuti. Uku aga vihkas hommikusööki.

Ühel päeval juhtusid Uku silmad lugema arvutist pealkirja „Miks on rämpstoit teie lapse kõhule halb?“ Ruttu edastasid nad selle info kõhule. See ajas kõhu

väga naerma, eriti naljakas tundus sõna „rämpstoit“. Et kõht aga ei teadnud, mida see tähendab, otsustas ta pöörduda oma kõige targema sõbra pea poole.

„Hei, pea, kõht siin! Oled üleval?“ hüüdis ta.

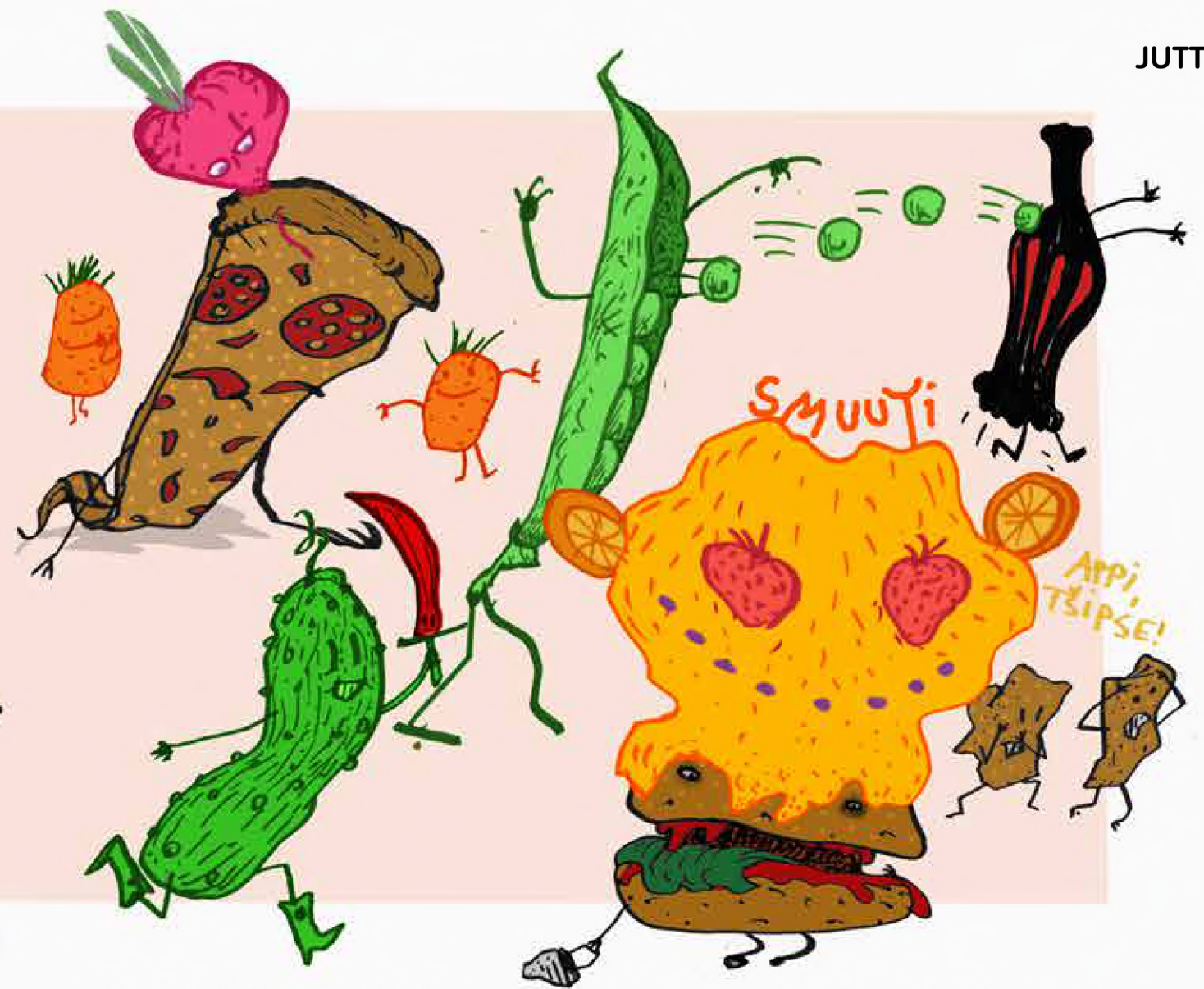
„Mh ... Mis sa tahad? Ma olen väsinud,“ torises pea.

„Räägi mulle, mis asi on rämpstoit?“

„Oeh... Veider, et sa seda ise ei tea. Sina ju puutud sellega meist kõige rohkem kokku. Rämpstoit on hamburgerid, kartulikrõpsud, friikartulid... Kõik see, mida meie poiss endale näost sisse ajab. Miks sa küsid?“

„Appi! Tõesti või?“ ehmatas kõht. „See on poisile ju väga halb! Me peame midagi ette võtma!“

Kõht ja pea arutasid tükk aega, kuidas Uku söögi-
harjumusi muuta, kuid see ei tundunudki niisama
lihtne.

„Ma tean!“ hüüdis äkki pea. „Koostöös peitub jõud!“

Järgmisel hommikul oli Uku ootamatult vara üleva-
 val. Unesegasena ei saanud poiss päris täpselt aru,
 kuidas ta hommikusöögilauda jõudis ning millise
 trikiga ta seal putru süüa pandi.

Koolis läks Uku esimeses pikas vahetunnis puhvetisse, et sealt saiakesi osta, kuid ta käsi haaras letilt hoopis beebiporgandid. Poiss püüdis ka šokolaadi osta. Proovis nii ühe kui ka teise käega, kuid mõlemad sihtisid maiustusest mööda. Nii ei jäänud Ukul muud üle, kui sel vahetunnil hoopis porgandeid näksida.

Söögivahtetunnis tahtis Uku koos sõpradega kooli kõrvale kioskisse minna. Selle asemel seisis ta aga enesele ootamatult hoopis sööklas sooja toidu leti ees. Püüdis poiss, mis ta püüdis, kuid tema jalad keeldusid enne liikumast, kui ta polnud sealt endale süüa võtnud.

Kehaliikmete kummaline omavoli jätkus ka pärast koolipäeva. Õhtul kodus oli poiss lõpuks nii väsinud, et ei teinud katsetki ühepajatoidust keelduda.

Kui aus olla, maitses söök ootamatult hästi.

Mõni päev hiljem pöördus pea teiste kehaosade poole: „Kuulge, kõik see pere! Kuidas teil läheb? Ma pean ütlema, et tunnen ennast suurepäraselt! Hea ja kerge on olla, energiat on kuidagi rohkem. Ent samas peaks äkki nüüd laskma Ukul ise edasi tegutseda?“

„Mida? Nalja teed? See nädal on olnud minu elu ilusaim aeg. Mina küll sellest loobuda ei taha!“ ehmus kõht.

„Ma tean, mina ka mitte. Ent käed ja jalad on poisi pidevast kontrollimisest juba väsinud. Proovime ja vaatame, mis saab,” sõnas pea.

Kui Uku järgmisel päeval üles ärkas, ei mõelnudki ta enam oma käte-jalgade tahtejõu testimise peale. Ta istus kohe hommikusöögilauda ning sõi oma pudru ära. Vahepalaks näksis ta juba harjumusest beebiporgandeid ning söögivahetunnis sõi sooja toitu.

Ainult et üllatus oli poisi jaoks see, kui ta õhtul koju jõudes leidis söögilaualt pitsa.

„Nii ammu pole saanud!“ rõõmustas isa. „Ja mõnikord ju võib!“ 🍌

**KIRJUTA MEILE
OMA REISIST!**

HEA LAPS, Voorimehe 9,
Tallinn 10146 või
healaps@healaps.ee

Tekst **Alma Lii Farkas**
Fotod **József Farkas, Shutterstock**

MINU SUVI SZIGETSZENTMIKLÓSI JA MUIDU UNGARIS

Alma! Alma, ärka üles! Alma!“
hüüdis isa ja tormas kööki sööki
tegema.

Ma olin pooluimane ja väga ei
raatsinud voodis teki alt ninagi

välja pista. Teadsin ju küll, et täna ootab ees len-
nukiga lendamine ja kõik seesugune, aga sellel
momendil oli mul täitsa ükskõik.

Kuid lõpuks tõusin ikkagi voodist üles. Sõin hom-
mikust, pesin hambad. Kui olin valmis, sain aru, et
ma pole sugugi esimene, kes esikusse jõudis. Oh ei,
sugugi mitte! Minu ungaripoolsed vanavanemad
– mamma ja papa – seisis ukse ees juba võibolla et
isegi kümnendat minutit! Mul hakkas hirmus kiire!
Jooksin tuppa, kontrollisin, kas kõik on ikka kaasas,
võtsin koti ja olimegi valmis.

Lennujaamas ei juhtunud midagi väga huvitavat
ja ega ma muud väga teinudki, kui lihtsalt rääki-
sin mamma ja papaga. Lennukis olla oli väga uhke
tunne. Ma olen tahtnud umbes kuueaastasest saa-
dik lenduriks saada ja tahan ka praegu. Ma mõlguta-
sin mõtteid suvisest Ungarist.

„Tähelepanu! On algamas meie reis. Palun kin-

nitage turvavööd,“ kostis järsku.

Ma olin sunnitud oma mõtlemise lõpetama, kuna
hää, mis lennukis seda tarka juttu rääkis, oli nii
kõva ja hakkiv.

Olime Ungaris! Suvi võis alata!

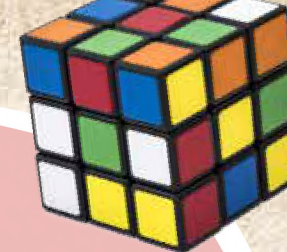
Esimene huvitav asi oli see, kui papa ja mamma
panid mu Szigetszentmiklós ratsutamist õppima.
See oli kihvt! Ma ratsutasin hobusega, kelle nimi
oli Jenna. Algul tundus Jenna üks päris kartlik ja
ulakas hobune olevat, kuna ta kartis kitsi ja raputas
ennast iga kitse peale, keda ta nägi, aga pärast sain
asja käppa.

Teine huvitav hetk oli see, kui tulime nagu ikka
ratsutamast, ostime jäätist ja läksime koju. Kuid
mu onul hakkas nii kiire, et mind kuhugi viia.
Selgus, et me läksime Budaörsi lennukiga sõitma,
täpsemalt purilennukiga. Nimelt oskab mu onu len-
nata ja ta viiski mind sõidule PURILENNUKIGA!
Me sõitsime üle Budapesti ja uurisime erinevaid
kohti Ungaris. Seegi oli üks kihvt asi!

Käisime ka Balatoni järve ääres, kus asub papa
ja mamma suvila. Seal saime ujuda ja pärast oli nii

KAS TEADSID?

- * Ungarlaste leiutatud on **Rubiku kuubik** ja pastapliiats.
- * Ungari asub Doonau jõe keskjooksul Kesk-Euroopas.
- * Sealsed kuumaveeallikad olid populaarsed juba Vana-Rooma aegadel.
- * Merepiiri Ungaril pole, kuid seal on Kesk-Euroopa suurim sisejärv Balaton.
- * Pealinn Budapest moodustati 1873. aastal Buda, Pesti ja Óbuda linnade liitmisel.
- * Budapesti metroosüsteem on vanim omataoline Mandri-Euroopas.
- * Ungarist on pärit **guljašš** – lihasupp paprikaga.

mõnus ampsata ühte mõnusat sidruni- või mis-
iganes-maitselist jäätist. Pärast Balatongyörökisse
ehk papa ja mamma suvilasse minna oli ka nii
mõnus.

Lahe suvi jätkub

Käin Ungaris igal suvel, aga see suvi on siiani olnud
vist kõige huvitavam! Me käisime mu papa sünniko-
has – ühes väikeses linnas, mille nimi oli Felsőbagod.
Me käisime mu sugulaste haua ja vaatasime muidu
seal linnas ringi.

Mu papa poolvend ehk minu vanaonu viis meid
koera Kitoga jalutama ja veel viis ta meid hästi
palaval päeval Pálvölgyi koobastesse, kus oli ainult
11 kraadi sooja. Me kõndisime üles ja alla. Paremale
ja vasakule. Ja see oli nii lahe.

Mul oli Ungaris lihtsalt nii tore olla, et kuku või
pikali! Noh, ja siis kordus kõik see reisimise osa
uuesti ja olimegi taas Tallinnas. 🍷

UNGARI

Pealinn: **Budapest**
Pindala: **93 030 km²**
Riigikeel: **ungari keel**
Rahvaarv: **u 10 miljonit**
Rahaühik: **forint**
Naaberriigid: **Slovakkia, Rumeenia, Austria, Horvaatia, Serbia, Ukraina, Sloveenia**

Tekst Peep Veedla Fotod Shutterstock

KANADA LAGLE

Kanada on suur maa. Eestist koguni 220 korda suurem. Ja kanada lagle on suur lind, siinmail laiemalt levinud valgepõsk-laglest umbes 30 cm jagu pikem ja suurema tiibade siruulatusega. Ka meie põlisest haneliigist hallhanest on kanada lagle suurem ja tugevam, üksnes luikedele jääb alla.

Kanada lagle päriskodu ongi Põhja-Ameerikas, nagu nimest võib järeldada. Eestisse hakkasid nad sattuma esmakordselt kõigest poole sajandi eest, esialgu tõeliste eksootidena, kuid praegusel ajal kanada lagle kohtamine enam mingi haruldane sündmus pole. Kõige sagedamini kohatakse neid kevadrände ajal koos teiste hanedega, aga ka praeguse sügisrände ajal satub kanada laglesid meie maile. Mõned jäävad suvekski paigale ja üksikuid on kohatud ka talvel. Kui vabas looduses ei ole olnud õnne kohata kanada laglet, saab nendega tutvust teha Tallinna Loomaaia linnutiikide ääres.

Kuidas sattusid kanada lagled Euroopasse?

Kas tõesti viivad Põhja-Ameerika haneliste rännuteed läbi Eesti? Võib-olla vahel tõesti satub ka mõni „päris ameeriklane” siit koos laukhandedega läbi põikama, kuid üldjuhul on need linnud siiski Euroopas üles kasvanud. Ja Euroopasse on nad ennekõike inimeste poolt talutatud. Juba 18. sajandil kasvasid ülikud Inglismaal kanada laglesid ning ikka sattus neid ka loodusesse. Seal edasi laiendasid nad oma pesitsusala ka Madalmaadesse, Saksamaale, Prantsusmaale ja mujale. Rootsi tõi esimesed kanada lagled Põhja-Ameerikast 90 aastat tagasi sealne kirklik loodusfotograaf ja kirjanik Bengt Berg. Juba kaks aastat hiljem pesitsesid nad seal esimest korda ning tänaseks on kanada laglest saanud Rootsi kõige arvukam pesitsev haneline. Viiekümne aastaga tõusis pesitsevate paaride arv kümnele tuhandele.

Mis saab edasi?

Ega pole teada, kas sama juhtub ka Eestis või kui kaua läheb selleks aega. Igatahes esimesed kanada lagle paarid asusid meile pesitsema viie aasta eest. Üks paar Harjumaal Kasispeal ja teine Saaremaal Pihlalaiul. 2017. ja 2018. aastal pesitses üks paar ka Hiiumaal. Ega võõrliikide pesitsema asumise peale just rõõmuga ei vaadata, suurema ja tugevamana võib kanada lagle hakata tõrjuma oma pesitsuskohtadest eemale hallhane. Kanada lagle on kangesti kõva häälega ja lärmakas. Aga samas jällegi ilus vaadata oma helevalgete põskedega, musta pea ja kaelaga. Pealegi pole Euroopa kanada lagled üles näidanud sellist sõjakust ning lärmakust nagu oma kodumaal, kus nad on tundrate ja suurte märgalade linnud. Siin on nad inimestega rohkem harjunud ning lepivad hoopis tagasihoidlikemate pesitsuspaikadega. Võib-olla kujuneb kanada laglest meie kaunis ja sõbralik kaaslane. Jälgigem sügisrändel viibivaid hanelisi! 🐾

4 FAKTI kanada lagle kohta

Esimest korda nähti Eestis 1968. aastal.

Musta kaela ja pea tõttu eristub hanedest, kellega ta kaugelt vaadates sarnaneb.

Eluiga 10-24 aastat, vangistuses elades ka 42 aastat.

Valivad endale kaaslase terveks eluks.

Kuu tekkimine

Teooriaid on teisigi, kuid enamiku teadlaste arvates põrkas 3,5 miljardit aastat tagasi Maa eelplaneet kokku umbes Marsi-suuruse taevakehaga. See kokkupõrge pöörutas aga killu Maad minema ja sellest killust saigi Kuu.

Kuu sarnasus Maaga

Kuul ja Maal on mõlemal tahke rauast tuum ja vedelast rauast vahevöö. Sellele sarnasusele toetub ka teooria, et Kuu ja Maa tulevad samast eellasest.

Miks oli vaja inimesi kuule saata?

50 aastat tagasi, kui Kuule saadeti esimesed inimesed, oli see parim viis, kuidas Kuu koostist uurida – robotid ei olnud veel nii kaugele arendatud, et nad saaks inimesi Kuu pealt kivide korjamises asendada. Siiski oli see vaid väike osa põhjusest, olulisem oli tol ajal USA ja Nõukogude Liidu vaheline võistlus, kelle tehnoloogia on arenenum, kus USA võttis eesmärgiks saata inimesed Kuule.

KUU

Hull Teadlane
Tartu Ülikooli
muuseum
Hullteadlane.ut.ee

Miks saadetakse Kuule uuesti inimesi?

Eesmärk on katsetada tehnoloogiate toimimist, näiteks proovida, kas oleks hea mõte ehitada raadioteleskoope Kuu tagumisele küljele. Aga mõeldakse ka baasi loomisest Kuu peale, et kasutada seda vahepeatusena mujale lendamiseks.

Kas täiskuu mõjutab inimesi?

Läbi aegade on paljud inimesed uskunud, et täiskuu muudab inimeste käitumist. Isegi meelelahutajad ütlevad, et täiskuu ajal on üritustel alati rohkem ja rõõmsamaid inimesi. Teaduse seisukohalt ei ole aga mingit paremat seletust, kui see, et täiskuud on tore vaadata ning see teebki tuju heaks.

Kui kaua läheb aega, et Kuu teeks tiiru ümber Maa?

Kuu teeb ühe tiiru ümber Maa umbes ühe kuuga! Täpsemalt vaadates on see aga pisut keerulisem. Rangelt võttes teeb Kuu ühe tiiru ümber Maa 27,32 päevaga. Kuid enamasti arvestatakse üheks tiiruks see, kui Kuu on Päikese ja Maa suhtes samas kohas, sest nii käib ta läbi kõikide faaside (noorkuu, täiskuu, vanakuu). Nimelt – selle aja peale, kui Kuu on Maale tiiru peale teinud, on ka Maa ise päikese suhtes edasi liikunud ja Kuu peab natuke veel liikuma. Seetõttu tulebki arvestada 29,52 päevaga 27,32 asemel.

Kas kuu peal on helisid kuulda?

Heli tekib, kui miski võngub ning paneb seepeale õhu võnkuma. Aga kuul pole piisavalt palju õhku, et see saaks võnkuda.

Kuu päev

Üks päev Kuul olles oleks 29,52 Maa päeva. Paned ehk tähele, et see on sama aeg, mis kulub Kuul ümber Maa tiiru tegemiseks! See tähendab, et Kuu on alati sama küljega Maa poole, Kuu tagumist külge Maalt ei näe. Seepärast kutsutakse seda ka Kuu varjuküljeks, kuigi Päikest paistab tegelikult ka sinna. Aga miks Kuu alati sama küljega Maa poole on?

Gravitatsiooniline lukustus

Gravitatsioon on seda tugevam, mida lähemal asjad üksteisele on. Kuu ja Maa on üksteisele piisavalt lähedal ja Kuu piisavalt suur, et gravitatsiooni tugevuse erinevus Kuu Maa-poolsel ja Maast kaugemal oleval küljel aeglustas Kuu keerlemist, kuni see jäi Kuu tiirlemisega samas taktis käima. See pole ainult Kuu ja Maa puhul nii, näiteks Merkuur on samuti alati sama küljega Päikese poole.

KUU FAASID

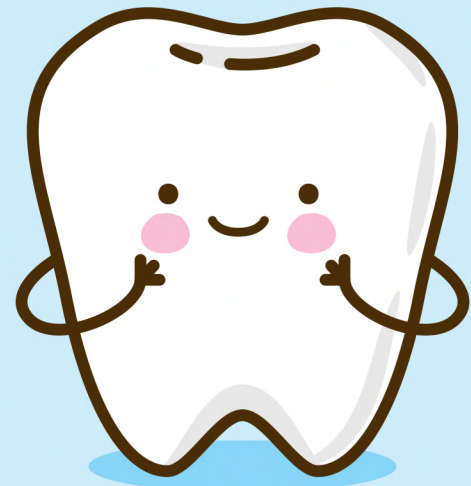
Noorkuu

Esimene veerand

Täiskuu

Viimane veerand

Noorkuu

HAMBAD

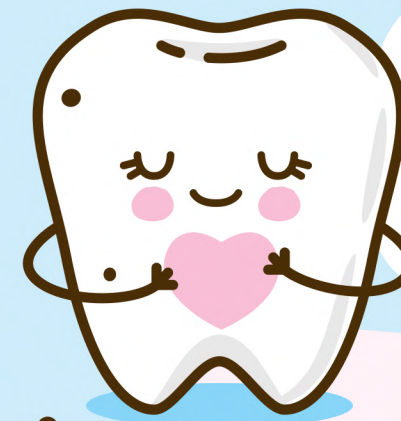
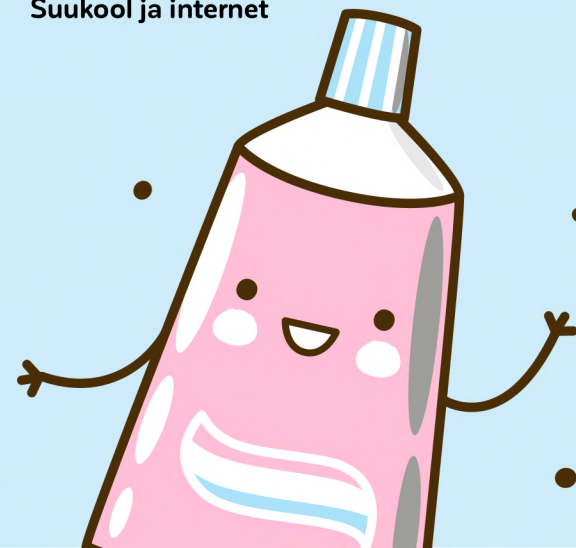
KAS TEADSID?

- * Esimesed hambaharjad olid tegelikult puuosad, mida meie esivanemad närisid, puhastades hambavahesid oksa hargneva otsaga. Umbes 5000 e.m.a kasutasid egiptlased hammaste puhastamiseks ja poleerimiseks purustatud munakoori ja jahvatatud loomakapju. Vanad kreeklased kasutasid hambapastana pimsskivi, talki, alabastrit, korallipulbrit või roostet.
- * Selline hambahari nagu meie oleme harjunud nägema, tehti 1498. aastal Hiina keisrile. See oli valmistatud luust käepideme külge kinnitatud seaharjastest. Kõigepealt kasutati hambaharja karvadeks lehmaseaba karvu, seejärel karukarvu ning alles 1938. aastal hakati hambaharjadel kasutama meile praeguseks tuntud nailonkarvu.
- * Esimene elektriline hambahari toodi turule 1954. aastal.
- * Mitte ühelgi inimesel ei ole teisega sarnaseid hambaid. Nagu sõrmejäljed on kõigil erinevad, nii on ka hambad.
- * Uuringud on näidanud, et lapsed naeravad päevas 400 korda, täiskasvanud ainult 15 korda.
- * Täiskasvanud inimesel on suus 32 hammast, mis peavad jääma kogu eluks. Seepärast tuleb nende eest hästi hoolitseda!
- * Koeral on 42, kassil 30, seal 44 hammast. Kaelkirjakutel on ainult alumised hambad.
- * Uuringutega on tõestatud, et inimestel, kes söövad või joovad sagedamini ja suuremas koguses magusat, tekib rohkem hambauuke.
- * Janu puhul tuleb võimaluse korral juua alati vett. Puhas vesi on kõige parem valik, kuna seda võib juua igal ajal, samas kui mahla (ka lisa-

tud suhkruta mahla), morssi, smuutit, keefiri, piima, maitsega vett jne peaks jooma söögikorra ajal. Need joogid sisaldavad looduslikke või lisatud suhkruid, millest mikroobid toodavad hambaemali kahjustavat hapet.

- * Hambaid tuleb pesta hommikul ja õhtul ja hammaste pesu peaks kestma 2 minutit. Muide, soovituslik on hambapasta lohkalt välja loputada. Nii jääb hambapasta pikemaks ajaks suhu toimima ja fluoriidide kasutegur on suurem.
- * Kooliealistele lastele ja täiskasvanutele on piisav hernerasuurune (umbes 0,25 ml) ehk lapse väikese sõrme küüne suurune kogus hambapastat.
- * Vähemalt kord aastas tuleb käia hambaarsti juures, sest ainult siis saad kindel olla, et su hammastega on kõik korras. Me ei saa oma hambaid ise kontrollida. Ainult hambaarst saab vaadata, kas kõik hambad on terved ning aidata ennetada suuremaid probleeme.
- * Hambaharja peaks vahetama iga kolme-nelja kuu tagant, sest hambaharja harjased kaotavad oma elastust ja puhastavad siis ebaühtlaselt.
- * Toidukordade vahel on oluline puhata! Vajalik on hoiduda näksimisest ja hoida 3-tunnine paus söögikordade vahel. Päevas võiks olla

Allikad:
Suukool ja internet

Kuula laulu
Suukooli kodulehel
www.suukool.ee

„Hambapesulaul“
on täpselt nii pikk, nagu
peaks ka hambapesu
olema!

SUUKOOL
TULETAB LASTELE
MEELDE, ET HAMMASTE
HOOLITSEMISEL
TULEKS JÄRGIDA VIIT
KULDREEGLIT:

- Toitu tervislikult!**
- Janu puhul joo vett!**
- Pea söögikordade vahel pause!**
- Pese kaks korda päevas hambaid!**
- Käi vähemalt kord aastas hambaarsti juures kontrollis!**

Hambapesu laul

Stig Rästa

Kas sa tead, mis tuleb teha
hommikul ja õhtul peegli ees,
et naeratus sul oleks kena,
hingeõhus värskus püsiks sees?

Sa appi võta hambahari,
lase käiku käed ja vali,
kas sa hakkad pihta eest või tagant,
vahet pole, aeg on käes.
Laula kaasa, kui vaid saad,
sest nii on pesu palju rõõmsam veel.

Nüüd siis algab hambapesu – ole valmis sa.

Eestpoolt sihka-sahka pesen,
üles-alla, vasakule veel.
Hambad julgelt üle käin ja
sissepoole liigun seal, kus keel.
Hari lendab siia-sinna,
tunnen, kuidas käsi teeb mul tööd.
Kõik hambad tuleb üle käia
hommikuti ja siis enne ööd.

Paremale-vasakule
keele alt ja kõrgelt suulaelt
liigume koos põske mööda
tahapoole, kōditame keelt.
Purihambad sama tähtsad
kui need kaks, mis meil kõige ees.
Naeratusega sa võidad,
samuti sul rõõmus püsib meel.

Nüüd on aeg meil sülitada
välja vaht, mis tekkinud sul suus.
Kui korralikult sihtida,
peaks puhtaks jääma iga särk ja pluus.

Siis kraanikauss tee puhtaks sa ja tuli kustuta.

Teeb hambapesu lõbusaks see laul,
kui vaid meeles püsib see.

Tekst **Kätlin Vainola** Fotod **Piret Põldver**

UKU-PEETER JA TEMA SISIPRUSSAKAS

Uku-Peetri (8-aastane) tupp sisenedes võib kuulda sisinat. Madagaskari sisiprussakas on parasjagu akvaariumist väljas ja siputab poisi sõrmede vahel. Putukas rabeleb kõvasti, nii et pudeneb näppude vahelt. Uku-Peeter ajab teda tükk aega mööda toapõrandat taga, enne kui kätte saab. Et meie intervjuu mööduks rahulikult, paneb ta loomakese turvalisse puuri tagasi.

Prussakas nimega Üks on Uku-Peetri lemmikloom olnud täpselt aasta. Üks on selle poolest äratuntav, et tal on tundlad erineva pikkusega. Alguses oli tal ka kaaslane Kaks, aga kahe prussaka sõbraliku kooselu asemel muutus olukord akvaariumis võimuvõitluseks. Kaks oli nimelt võimukam, ajas Ühte puuris taga ega andnud talle asu. Nii võis Uku putukate kakluse peale ärgata koguni keset ööd üles.

Pere ehitas akvaariumisse seina, mis prussakaid eraldaks, aga ka see ei takistanud Kahte, kes lihtsalt seina mööda üles ronis ja jälle Ühe kätte sai. Tegemist oli kahe isase prussakaga. „Võtsime kaks isast, et meil terve korter lõpuks prussakaid täis ei oleks,“ naerab Uku-Peeter.

Lõpuks ei jäänud muud üle, kui viia see äkilisem mutukas tagasi Tartu Loodusmuuseumisse, kust mõlemad putukad pärit olidki. „Seal on väga-väga palju prussakaid,“ räägib Uku-Peeter ise. Nüüd tunneb Üks end poisi kodus rahulikult ja turvaliselt.

Kuidas otsustasid nad sellise üpris ebatavalise lemmiku üldse võtta? „Mattias Turovski käis meil lasteaias putukatest rääkimas,“ selgitab Uku-Peeter. „Tal olid putukad kaasas, üks oli samasugune Madagaskari sisiprussakas ja teine oli tiibadega. Mõtlesin pärast seda, et tahaksin endale just erilist lemmiklooma.“

Kui eelmisel aastal oli koolis lemmikloomapäev, siis oli Uku-Peetri prussakas üks põnevamaid loomi küll. „Kui klassiõde oleks oma õe boamao kaasa võtnud, siis see oleks olnud vist veel ebatavalisem,“ arvab poiss ise.

Prussaka pidamine ei ole väga raske. Elukohaks vajab ta akvaariumi, mille põhja pannakse multši ja puukoori. Loomal peab olema värske vesi joomiseks, sööb ta koerakröbinaid ja värsket kraami. Uku-Peeter ja tema ema ütlevad, et pole näinud kunagi, kuidas prussakas sööks. „Küllap ta teeb seda öösel.“

Et tegemist on lõunamaa loomaga, tuli internetist tellida ka elektriline soe alus, mis käib akvaariumi alla. Otse loomulikult hakkas loom elama Uku-Peetri toas kirjutuslual. „Ta on ju minu prussakas!“ Alguses tuli krabistamise ja sisisemisega natuke harjuda. „Mõnikord ma unustasin prussaka ära ja mõtlesin, et mu toas on kummitus,“ naerab poiss.

Sisisea hakkab prussakas siis, kui teda miski ärritab või ärevusse ajab. „Mina kutsungi teda sisin-prussakaks!“ ütleb Uku-Peeter. „Ma ei tea, võibolla sisiseb ta mõnikord ka rõõmust. Näiteks, kui ma pole kaua kodus olnud. Prussakas tajub lõhna ja liikumist, nii et see võib täitsa nii olla!“ Uku-Peeter on rõõmus, et tema laua peal selline loomake elab – kui ülejäänud peret kodus ei ole, siis tunneb ta alati, et keegi on temaga koos! ☺

Ohoo!

- ★ Madagaskari sisiprussakas elab looduslikult Lõuna-Aafrikas Madagaskari saarel.
- ★ Ta elutseb peamiselt kuivas metsakõdus.
- ★ Prussaka jalgadel on väikesed padjakesed ja konksukesed, nad saavad isegi mööda klaasi ronida.
- ★ Madagaskari sisiprussakal ei ole tiibu.
- ★ Ta on üks maailma suuremaid prussakaliike, täiskasvanud putuka mõõtmed on 5–10 cm.
- ★ Prussakaid saab osta loomapoodidest, tasub uurida kohalikust Loodusmajast või muuseumist. NB! Kui akvaariumis elavad koos emane ja isane putukas ning elutingimused on soodsad, siis paljunevad nad kiiresti.
- ★ Isastel prussakatel on kaela taga kaks märgatavat kühmu, emastel on need palju väiksemad.
- ★ Keskmine eluiga on 3–4 aastat. Ta saab täiskasvanuks 4–6-kuuselt.

EMBLEEMID,

nende kandjad ja tähendus

Tutvustame päästjate embleeme. Päästjad teevad tõsist ja rasket tööd meie kõigi turvalisuse nimel. Nii et kui sattute õnnetusse või olete selle pealtnägijaks, ärge heitke meelt – abi on telefonikõne kaugusel. Vali häirekeskuse number 112 ja räägi mure ära. Jää rahulikuks, tutvusta ennast, vasta häirekeskuse töötaja küsimustele ning ära katkesta ilma loata kõnet.

Tekst Markus Saksatamm

1. SAVERNA VABATAHTLIKU PÄÄSTEKOMANDO

embleemil on kujutatud väike-konnakotkast, lindu, kes sealkandis pesitseb. Kotkas tähistab ka valvsust ja valmisolekut. Selle all on ristatud pootshaak ja pritsumehe kirves, nende kõrval asuvad kanepilehed viitavad Kanepi vallale. Vapikilbi kuju aga omakorda Eesti Vabariigi riigivapile. Ka kuldse tähe igal tipul on oma tähendus: tunne, vaprus, ühtekuuluvus, tähelepanelikkus, vastupidavus, lojaalsus, osavus ja teadmised-oskused. Lisapunktid meie lipuvärvide eest! Embleemi autoriks on Urmas Jürjens.

2. TÕRVANDI PÄÄSTESELTS

embleemil olev tuld trampiv elevant ei ole vaid pelgalt fantaasia - just nii käituvad need majesteetlikud loomad looduses, kui savannis puhkeb tulekahju. Oskuslikult valitud sümbol! Autor: Eivor Torro.

6. KUUSALU VABATAHTLIKE SELTS

embleemi keskmes on päästjakiiver, selle taga tuletorjevoolik, kirves ning labidas – asendamatu abimees maastikupõlengutel.

4. SAKU PRIITAHTLIKUD PRITSIMEHED

– embleemi südamikus asub Saku valda tähistav õllekapp. Selle taga tuletorjajate ajaloolise tunnuseks on pritsimehe kiiver ning ristatud kirved. Embleemi must taust viitab suitsule ja ohule. Aastaarv 2010 tähistab taasasutamist - varem oli kõnealune komando moodustatud vaid Saku Õlletehase töötajatest. Saku on rahulik ja kena kodukant ning tänu priitahtlike pritsimeeste ennetustööle ja valmisolekule ka turvaline paik.

5. ALANSI VABATAHTLIKU PÄÄSTESELTS

embleem annab suurepäraselt edasi tulekahjuga seotud ohte - punane on tuli ja must suits. Päästjakiivris ning kirve ja kustutusvoolikuga varustatud luukere sümboliseerib vaprust ja kuulutab kahjutulele hukku. Vinge ja vihane värk!

6. SINDI TULETÖRJESELTS

embleemil on kujutatud liiksaks tuletorje tuntud sümbolitele ka Sindi vappi: tööstusportaal ja selle keskel asetsev niidipool räägivad paikkonna ettevõtlikkusest. Lained sümboliseerivad Pärnu jõge. Nimetus KODUKANDI KAITSJAD on täpne, tabav ja igati väljateenitud.

Embleemi on kujundatud Rasmus Aaslaid ning see valiti välja internetihääletuse teel.

7. RAKVERE PÄÄSTEKOMANDO

embleemi südamiku moodustav härjakolp viitab Rakvere kuulsale tarvale. Tarva laubal olev märk, oranžil sõõril asuv sinine kolmnurk on rahvusvaheline kodanikuaitse sümbol. Ürgveise pead ehtiv kroon, nagu ka sinine ja punane taust on pärit Rakvere linna vapilt; siin tähistavad need värvid aga ka vett ja tuld. Taga tuletorjekirves ja halligan – päästjate spetsiaalne tööriist, millega on võimalik kiiresti suletud uksi avada (tuletatud selle asendamatu tööriista looja, New Yorki tuletorjuja Hugh Halligani nimest). Embleemi autoriks on Luigi Oolma.

8. LASNAMÄE PÄÄSTEKOMANDO embleemil näeme päästjakiivrit, selle taga vasar-kirvest ning taas halligani. Embleemi alaosas on Lasnamäe asumit kujutis ja komando asutamise aasta – 2015.

9. KAIU VABATAHTLIKU PÄÄSTEKOMANDO

embleemil paistab pritsumehe kiivri ning ristatud tuletorjekirveste taga Kaiu vapp: okaspuutaimed märgivad metsarohkust; jõhvikataim seal laiuvaid marjasoid. Roheline on looduse värvus, mis tähistab ka lootust ja korduvat eluringi. Hõbe aga puhtuse ja valguse võrdkuju. Aastaarv 1927 tähistab komando asutamisaega.

10. LAUKNA PRITSUMEESTE SELTS

tuletorjajad on lühikese jutuga mehed – kahjutulele pannakse kiiresti piir ja ka oma sümbolikal toovad nad esimese silmapilguga välja kõik olulise.

11. TALLINNA KESKLINNA KOMANDO embleemi keskmes on suitsusukeldumismask, selle taga pääste kaheksanurk, mille iga haru tähendusest rääkisime eespool. Ülal asutamisaasta ja all Tallinna tuletõrjehoonetorn. Asub see Raua tn 2, kus on ka Tuletõrjemuuseum, mida soovitatakse terve klassiga kindlasti külastada.

12. KESKLINNA PÄÄSTENOORTE embleemi südames taas Tallinna tuletõrje hoone torn, mida kutsutakse ka Voolikutorniks. Ümber selle pääste kaheksaharuline täht. Autor: Ivo Paulus.

13. EESTI TULETÕRJESPORDI LIITU embleemil võib näha kätt kandmas tuletõrjeredelit, taustal leegid. Laia tuletõrjevööga on kõik sümbolid koondatud ühte. Embleemi kujunduse aluseks on 1940. aastal presidendile kinnitamiseks saadetud Tule Risti kavandid. Tuletõrjespordi huviline leiab lisa nende kodulehel www.tuletõrjesport.ee Otsid mõistlikku tegevust - mine trenni!

14. PÄRNUMAA MÄRJAD KÄPAD

(lahe nimi, kas pole?) on välja kasvanud Lõuna-Eesti vee-päästekoerte samanimelisest grupist. „Märgade käppade” embleemil on kujutatud kartmatult lainetesse sööstvat päästekoera. Seda sümbolikat kandvad inimesed tegelevadki päästekoerte aretamise ja õpetamisega. Põhiliseks tõuks on njuufaundlandi koerad, kuid leidub ka landseere ja leonbergereid. Tähtsal kohal on mõistagi ennetustöö. Muide, selle raames käiakse ka koolides, nii et kui keegi tahab osa saada veeohutusalastest teadmistest ja kohtuda kahe üliläheda njuufaga, siis võib ühendust võtta telefoninumbri 5131286.

NJUUFANDLANDI KOERAD on ustavad, heasüdamlikud ja kergesti õpetatavad. Lisaks kaasasündinud vetelpäästeinstinktile on nende käppadel ujulestad, võimas saba, millega vees tüürida ja vetthüljav kasukas. Väljaõpetatud päästekoer ujub uppuja juurde, et too saaks temast kinni haarata ning toimetab hädasolija kaldale. Pildil kaks vahvat päästeeksperti Arabella ja Eike. Eike on päästnud vettekukkunud 5-aastase lapse.

KAS MUUSEUMIS
SAAB KA PÄRISSELT
PALLI VÄRAVASSE
LENNUTADA?

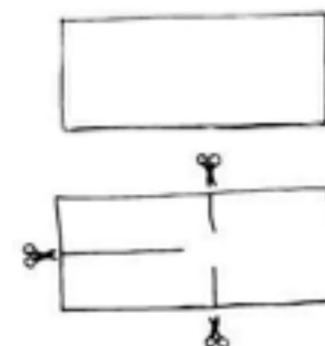
Avatud mänguväljad
Tallinna Teletornis.
Foto KidReport 2018

KUIDAS SAAB
POLITSEILE
ABIKS OLLA?

MILLISED
TAKISTUSED VÕIVAD
TEKKIDA LAULUPEOLE
MINEKUL?

Enne kui lähed muuseumisse, saad kodus meisterdada, lennutada ja keerutada! Siin helikopteri meisterdamine:

1. Lõika paberist riskülik.
2. Lõika paber lahti mööda pidevat joont.

KEERUTA JA LENNUTA!

KUS? Mänge leiad 19 muuseumis **Tallinnas, Tartus ja Rakveres**. Teemapäevad, töötod, otsimismängud toimuvad muuseumides üle Eesti.

MILLAL? Sügisel koolivaheajal, **12.-27. oktoobril 2019**

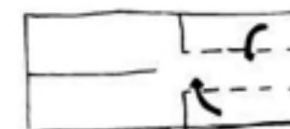
MIDA TEHA SAAB? Selleaastane festival nimega „Keeruta ja lennuta!” kutsub lõbusate joonistustega mängujuhiste abil muuseumeid avastama. Nimi küll vihjab möödunud laulu- ja tantsupeole, aga avab ka hoopis uutmoodi põneva fantaasiamaailma. On muuseum, kus saab iseend või esemeid sõna otseses mõttes keerutada ja lennutada ning on ka neid, kus kutsutakse lapsi mõtteid keerutama ja fantaasiat lennutama. Tegevusi jagub igale vanusele.

UURI LISA!

www.avatudfestival.ee

Mängujuhised leiad muuseumis kohapeal ning need on tasuta. Näitustele pääsed muuseumipiletiga.

3. Voldi alumine osa kolmeks. Võid helikopteri oma soovi järgi ära värvida.

4. Painuta „helikopteri labad” vastaspooltele. Võid kinnitada volditud osale raskuseks kirjaklambri.

5. Lennuta ja keeruta! Rõni tooli otsa ja lase helikopter lahti!

EUROOPA KOBRAS

Eesti
Aasta loom
2019

EESTIS ELAB
HETKEL UMBES
18 000
KOBRAST.

VEES LIIKUMISEKS

on koprale abiks ka tema lai ja lame saba, mis on umbes 30 cm pikkune ning seda katavad sarvsoomused.

KOBRAS TOITUB

suvel peamiselt veekogu ääres kasvavatest rohttaimedest (näiteks pilliroog, nõges, vaarikas). Talvel maiustab ta aga lehtpuude koore ja noorte okstega. Kuna koprast puu otsa ronida ei oska, siis peavad nad puuvõra tipus kasvavate noorte okste kättesaamiseks esmalt oma tugevate hammastega puid langetama. Puuliikidest eelistab kobras toiduks paju ja haaba.

KOPRA ELUPAIGA võime

ära tunda tema tegutsemisjälgede järgi. Kindlasti leidub seal langenud puid ja teravate hammastega näritud pöösaid. Talle meeldib elada aeglase vooluga veekogudes, kus on rikas vee- ja kaldataimestik. Veekogu järsule kaldale kaevab kobras endale uru. Kui kallas lamedam, ehitab ta hoopis kuhilpesa. Pesa sissepääs on aga alati vee all peidus.

KOPRAD EHITAVAD

oma urgude lähedale puutüvedest ja okstest tammid. Koprastamm takistab vee äravoolu ning ühel pool tammi veetase tõuseb. Üleujutatud ala pakub koprale mugavat elupaika, kuid võib kohalikes inimestes tekitada suurt pahameelt.

TUGEVA JA JÄSSAKA KEHAGA

kobras kaalub keskmiselt kuni 25 kg. Pikkus ninaotsast sabaotsani umbes 1 meetrit. Tagumised jäsemed on koprast võimsamad ning tagumiste varvaste vahel on neil ka ujunahad, mis aitavad poolveelise eluviisiga loomal mõnusamalt vees liikuda. Muide, koprast võivad olla vee all järjest kuni 15 minutit!

HAISTMINE JA KUULMINE

on koprast väga hea. Lähenevast ohust annab kobras liigikaaslastele märku andes veepinnale sabaga tugeva hoobi. Sedasi on hea ka vaenlasi hirmutada!

KOPRA ESIHAMBAD

kasvavad pidevalt pikemaks! Ta peab oma hambaid teritama ja hõõruma, sest muidu kasvavad need liiga pikaks ja siis ei saaks ta enam süüa.

KOBRAS ON
EESTI
SUURIM
NÄRILINE.

Tekst Looduse Akadeemia
Foto Shutterstock

Autor **Rosmariin Riigov** Tallinna Südalinna Koolist
Koomiks XXXVIII Tallinna Vanalinna Päevade Koomiksikonkursilt

KRAAKSUV KONN

Kunagi ammu elas üks pere tänaval Suur Sardell 27. Kui nad sinna kolisid, oli neil väga rahulik elu. Aga neile tulid naabrid, kes iga päev karjusid. Kuni ühel päeval mõtlesid nad ära kolida, aga nad ei teadnud, kuhu. Kuni nägid internetireklaami.

„Tulge ostke maja!“ karjus keegi seal ja lisas veel, et siin on väga rahulik elada.

Nad arutasid, kas minna või mitte. Kuni nad otsustasid, et minna. Nad hakkasid sõitma, see oli 742 kilomeetri kaugusel.

Kui nad olid ühe öö seal olnud, oli kõik korras. Kuni tuli teine öö. Kõik magasid, ainult Jaanus mitte, ta kuulis köögist kolinat ja kraaksumist. Ta läks alla ja seal oli kraaksuv konn, kes nägi välja nagu koletis. Tal olid peas sarved ja pikk nina, tal polnud suud ja ta kraaksus kõrvadest. Jaanus kiljus ja jooksis minema. Konn ajas teda taga nagu ahv, ronis ja kraaksus. Jaanus jooksis laua alla, ta vaatas paremale ja konn vaatas talle otsa. Jaanus ehmatas ja läks hüppas lumme.

Jaanus sõitis autoga minema, pere ärkas ja konn kuulis seda. Ta võttis kirve ja lõi ukse maha ning ütles: „Siin konn!“

Pere jooksis alla ja vaatas õue. Autot ei olnud, isa karjus: „Täitsa lõpp, me oleme hukas!“

Konn tuli, tegi siuh-siuh ja Jaanus jäi ainuke sena ellu.

Arti Neemelo
Saku Gümnaasiumist

JUTTE, LUULETUSI, PILTE, KOOMIKSEID VÕID SAATA:
Hea Laps, Voorimehe 9, Tallinn 10146
või e-postiga healaps@healaps.ee
või veebis www.healaps.ee/KIRJUTA-MEILE

NEED
ON ÕUDSED
LOOD!

ÄIKE

Oli pime ja tormine öö. Väike Mari oli üksi koju jäänud. Järsku ühe välgusähvatusega kadus elekter. Järgmise välgusähvatusega ilmus tema ette üks tüdruk ja küsis: „Kas sa tahad minuga mängida?“

Järsku ta kadus ja elekter tuli tagasi. Siis hakkasid imelikud hääled kostma: „... laa-la-la-la...“

Mari vaatas üles ja nägi äsja enda ees seisnud tüdrukut. See tüdruk hüppas talle kallale ja läks ta hinge. Mari muutus süngeks ja lõpuks tappis oma pere, aga ei saanud kõiki enne oma surma kätte. Räägitakse, et ta käib ikka veel ringi ja otsib oma peret. Kes teab, äkki oled sina tema kauge sugulane ja oled ohus.

Ingrit Parker
Kunda Ühisgümnaasiumist

Ragne Vill Türi Põhikoolist,
„Kooli kummitus“

TELKIMAS

Oli pilves ja tormine öö. Seitsmeaastane Jonathan ja tema isa olid metsas telkimas. Natuke enne metsa serva oli üks suur põõsas.

„Näed seda kibuvitsapõõsast?” küsib isa.

„Ära selle taha mine, inimesed räägivad, et selle taga elab üks koletis. Kõik, kes sinna lähevad, on nüüd surnud. Nii et ära sina sinna mine, selge?”

„Selge nagu seebivesi,” ütles Jonathan.

„Tubli! Nüüd lähme magama,” ütles isa ja pugus telki.

Kui Jonathan oma magamiskotis lamas, hakkas ta mõtlema selle peale, milline see koletis võiks olla. Kas ta on libahunt või sookoll? Võib-olla tont või luukere? Või hoopis zombie!

„Äh, mis iganes,” arvas ta ja jäi magama.

Ja siis kuulis ta kõrvulukustavat naeru. Ta ärkas kohe üles ja hakkas isa raputama, ise üteldes: „Issi, ma kardan. Ärka ometi! Issi!”

Aga isa ei ärganud. Jonathan otsustas ise minna vaatama, mis toimub. Mis sest, et isa oli seda keelanud. Puude vahelt paistis veidi kuuvalgust. Jonathan oli hirmul, aga uudishimu oli hirmust tugevam. Ta ragistas läbi kibuvitsapõõsa ja hakkas ringi hiilima, kuni ta jälle kuulis seda häält. See kõlas nagu saatana enda naer. Ta sundis end edasi liikuma, kui ta nägi midagi väga imelikku: üks väga vana naine seisis grilli ees. Tal oli mingi imelikult pikk asi seljas, mis lähemalt vaadates oli natukene sarnane Hiina hommikumantlile.

„Mida sa teed, tädi? Sa pead siit kaduma. Seal on koletis!” ütles Jonathan.

„Ah tõesti? Seda ma ei teadnud,” ütles vana naine ümber pöörates.

Tema nägu oli hall. Ja ta peas, seal kus Jonathan oli arvanud, et kasvavad juuksed, olid hoopis kaks sarve. Ja siis kostis jälle see naer. Aga seekord nägi Jonathan õudusega, et see tuli vana naise suust.

„Tere, Jonathan. Kuidas su isa elab?” küsis vanamoor.

Ta võttis välja tema isa moodi nukukese ja torkas selle nõelaga läbi. Ja siis sai Jonathan aru, mida ta vaatab. Ta hakkas jooksmata täiel kiirusel ja jooksis tagasi isa juurde, ise karjudes: „Isa, kas sa oled terve!”

Kui ta tagasi telki jõudis, nägi ta oma isa. Isa lamas silmad lahti ja tal oli suur auk keres ja igale poole oli plätserdatud verd.

„Ei!!!! Ei!!!! Isa!!!!” karjus Jonathan.

Tema peas hakkas kõlama vanamoori hääl, mis küsis: „Kuidas sul endal läheb?”

Ja siis läks kõik mustaks. Mõni päev hiljem leidsid jahimehed ühe ilma peata poisi ja ühe mehe, kel oli suur auk keset kõhtu.

Thomas Tarien Powell, 11-aastane
Bala Cynwyd Middle School Ameerika Ühendriikides

NEED
ON ÕUDSED
LOOD!

Joonistasid **Eva Kangro**
ja **Anni Aljaste**

UUS AJASTU

Vaikus.

Ja pimedus.

Midagi muud ma ei mäletanud. Aga viimasel ajal oli kuidagi teisiti. Midagi segavat oli siginenud sellesse lõputusse mittemillessegi. Nimelt lõhn, inimese lõhn. Ajasin sõõrmed puhevile ja nuusutasin ... Korraga takistas miski mu hingamist. Olin sunnitud silmad avama ja aevastama. Kellegi must saba, mis äsja mu ninna oli tunginud, tõmbus kuulekalt jalge vahele. Tõusin värisevatele käppadele ja mälulüngad täitusid.

Ah et näljauni oli siis läbi saanud! Oi, kui ammu polnud ma inimese liha sünnud! Neandertallane oli tõsiselt hea, mõnus, mahlane. *Homo erectus* oli veidi puine, aga see-eest paremini kättesaadav. Tänu meile oli enamik inimliike välja surnud. Lõpuks oli alles vaid *homo sapiens*-id, aga neid oli nii vähe, et meil algas nälja-ajastu. Olime sunnitud kogu karjaga unne vajuma, et ärgata siis, kui inimesi on rohkem. No ja nüüd oli see aeg vist käes – vähemalt ma lootsin nii.

Vaatasin hämaras koopas ringi. Sajad minusugused mustad hundid olid hõivatud ärkamisega ja oma näljast nõrkeva keha püsti ajamisega. Vere lõhna kutsel väljusime koopast.

Tallinna
Keskraamatukogus
toimus suvel
õudusjuttude
konkurss „**Valged
ööd, tumedad teod**”.
Siin on 10-13aastaste
vanuserühma 2. ja 3.
koha võidutööd.

Kui valge seal oli! Aga taevast säras päikese asemel hoopis kuu. Eemal vilkus soe tuluke ja hakkasime kõik koos selle poole liikuma. Selgus, et see oli hiigelsuur lõke, mille ümber inimesed oma veidraid rituaale sooritasid. Ühed loopisid saabast, teised liigutasid oma keha kahtlase tümpsu ja jorina saatel. Sellega olime harjunud.

Sõnatus üksmeeles piirasime platsi sisse ja valmistusime äkkrünnakuks. Kui me piiramisrõngast aeglaselt koomale tõmbasime, märkasid mõned inimesed meid. Üks väike poiss karjatas ja näitas näpuga minu poole. Ta näost peegeldus õudus. Võtsin tema sihikule ja valmistusin hüppeks. Töötas tulla hea ajastu ...

Mirt Tiigisoone, 12-aastane
Haabneeme Kool

POSTKASTI ELU

Elas kord postkast. Ta elas viiekorruselise kortermaja trepikoja esimesel korrusel soojas koridoris. Ta oli suur ja töökas, kahekümne korteri pisipostkastiga. Iga päev tõid postiljonid mitu korda tema sisse hoiule majaelanike kirju, ajalehti, ajakirju ja vahel isegi väiksemaid pakke. Majaelanikud käisid oma postkastidest võtmega pabereid välja võtmas. Postkast muudkui võttis vastu ja andis õigetele inimestele kätte neile vajalikke dokumente. Ta teadis, et iga kiri ja ajaleht on tähtis, et see peab kindlasti jõudma kohale.

Temale lisaks oli selles kortermajas veel kolm suurt postkasti teistes trepikodades. Vahel juhtus, et kirjakandja tõi postkasti valed paberid. Siis käisid inimesed ka teistest trepikodadest segadust lahendamas. Postkast tundis oma maja elanikke väga hästi. Ta teadis, et esimesel korrusel elas üks kena vanaproua koeraga ja kolmandal korrusel üks perekond, kus oli viis last. Viiendal korrusel elas teadlane, kes tihti raamatuid tellis. Tööd oli postkastil kõvasti, sest inimesed tellisid uudiste teada-
saamiseks kõik ajalehed postkasti. Eriti palju kirju oli jõulude paiku, kui jõulukaarte saadeti.

Ükskord märkas postkast, et kirju ja ajalehti hakkab järjest vähemaks jääma. Ta oli natuke mures. Kas tema tegi oma tööd halvasti? Või oli trükikoda

katki? Või oli juhtunud veel midagi hirmsat. Tööd jäi iga aastaga järjest vähemaks. Varem majaelanikud hoolitsesid postkasti väljanägemise eest samuti palju rohkem. Kui mõne luugi uks oli katki, siis parandati see kiiresti ära. Nüüd aga olid lausa seitsme ukse lukud katki ja omanikud ei teinud sellest väljagi.

Postkast jäi lühikese ajaga praktiliselt töötuks. Vahel harva sattus sinna mõni kiri, enamasti toodi aga reklaamlehti, millest inimesed ei hoolinud ega viitsinud isegi neid ära võtta. Vahel oli mõni kast reklaamlehti nii täis, et lehtede otsad turritasid prao vahelt välja. Postkast jäi järjest kurvemaks. Ühel päeval kuulis ta koridoris omavahel rääkimas neljanda korruse isa ja poega.

Poeg küsis isalt: „Paps, mis asi see on seal seinal kahekümne väikese uksega?“

Isa vastas: „See, pojake, on postkast. Vanasti, kui interneti ei olnud, tellisime koju ajalehti. Ja siis kirjutati ka palju kirju, et tuttavatega suhelda. Arved saadeti ümbrikus koju. Aga nüüd käib kõik arvuti kaudu ja postkasti pole enam vaja.“

Postkast sai lõpuks teada, miks keegi temast enam välja polnud teinud. Ta jäi väga kurvaks, sest mingi interneti-nimeline tegelane oli tema töö ära võtnud. Nii ta kurvastas mitu aastat üksinda seina peal.

Ühel tavalisel hommikul oli koridor kisa ja rahvast täis. Majaelanikud arutasid, et äkki peaks vana ja inetu postkasti seina pealt maha lammutama. Üks teise korruse mees tõi isegi kirve. Postkast värises surmahirmust ja arvas, et nüüd raiutakse ta seina pealt maha. Neljanda korruse poiss aga astus postkasti kaitseks välja ja teatas, et varsti on kõigil postkasti väga vaja.

Ühel ilusal päeval tuli postkasti juurde mees, kelle särgi peal oli kiri „KULLER“. Ta avas mitu postkasti luuki ja pani neisse pisikesed pakikesed. Postkast oli väga imestunud. Samal õhtul tulid korterite elanikud oma pakikestele järele. Järgmisel nädalal toodi veel mõned pakid. Igal kuul lisandus uusi pisikesi pakke. Inimesed tegid oma katkised luugid korda ja kastid ehitati veelgi suuremaks. Mõne aasta pärast toodi saadetisi iga päev. Inimesed hakkasid tellima omale internetist kaupa koju.

Postkastil oli jälle palju tööd. Ta oli väga õnnelik ja kui ta laiali lagunenu pole, siis elab veel tänase päevani õnnelikult edasi.

Rasmus Erich Varunov,
Tallinna 21. Kool

LENDAV PASTAKAS

Oli klassiõhtu. Lapsed mängisid aarete jaht ja pikanina-mängu. Aknalaua uneles must pastakas. Õpetaja tegi akna lahti. Tuuleil viis õhupalli lendu, too liugles pastaka juurde ja pliiats veeres aknalaualt alla.

Õnneks lendas kooli aknast välja paberlennuk. Pastakas maandus võbeleval lennukil ning jäi südame värinal ringi vaatama. Teda valdas kabu-hirm. Mis seal imestada! See oli tema esimene õhulend. Õnneks pääses pliiats eluga. Ta uuris lennukit ja avastas, et seda on kerge juhtida.

Lennuk triivis tuule käes ja maandus sujuva kaarega ühe maja katusel. See oli pastaka arvates sobiv paik, et mõelda, mis edasi saab. Ta veetis katusel rahutu öö.

Hommikuks oli plaan küps. Pliiats võttis suuna kooli poole. Lennukile oli õhurada tuttav ja veidi aja pärast maanduti kooli katusel. Pastakas ootas tunni lõppu, marssis klassi ja kutsus kõiki kirjutusvahendeid kaasa. Ta hüüdis: „Sõbrad, mis te siin rügate ja orjate! Teist pigistatakse välja viimane tindike ja visatakse siis prügimäele. Keegi ei ütle ühtki tänusõna.“

Harilikud pliiatsid, värvipliiatsid, vildikad ja markerid vangutasid päid. Siis veeres nende ette vana kustukumm: „Mind pole enam kauaks. Jõud hakkab raugema. Tahaksin vanaduspõlves muretul elada. Unistan rahust ja vaikusest. Elagu pastakas, kes mind õnnemaale viib!“

Kõik plaksutasid käsi ja noogutasid päid. Laual oli kuhi kontrolltöid. Musta pastaka juhtimisel volditi kiiresti paberlennukid, istuti peale, kinnitati rihmad ja lahkuti koolimajast.

Pastakas oli juhiks loodud. Ta värbas enda teenistusse veel hulganisti kirjutusvahendeid. See väike punase nupuga pastakas tahtis võtta enda kontrolli alla kõik pliiatsid-kummid. Ta tegi neist oma armee. Eelvägi koosnes teravatipulistest harilikest pliiatsitest, kel kaitseks kustukummidest kilbid. Markerid

paigutas ta äärtele ja vildikad moodustasid järelväe.

Pastakas tahtis korraldada mässu. Ta kavatses teha oma reeglid, et kirjutusvahendid oleksid vabad. Neid ei kamandaks mitte keegi. Hoopis nemad kirjutaksid inimestega.

Mõeldud-tehtud! Kõigepealt vallutati kool. Sõjakas armee pani lapsed ja õpetajad pinali moodi puuridesse. Ei aidanud siin nutt ega hala. Ei aidanud lubadused, et edaspidi ei pea pliiatsid tobedaid harjutusi ja ülesandeid paberile kribama. Must juht oli vankumatu. Väsinud sõdurid prantsatasid üksteise järel õpetaja lauale ja vajusid unne. Suur juht aga haudus uusi suurejoonelisi plaane. Ta ujus kuulsuseojas.

Kogu lahingut oli näinud sinine pastakas, kes oli lauajala alla veerenud ega saanud end liigutada. Tal oli lastest ja õpetajatest kahju. Õnneks tuli koristatädi, tõstis pliiatsi üles ning asetas kapi nurgale. Sellesama kapi nurgale, kus kõssitasid õnnatud vangid. Sinine pliiats avas lukud ja riivid ning lapsed ja õpetajad pääsesid vabadusse. Nad võtsid ülestõusu juhi kinni ja sidusid nööri pinali külge. Armee lagunes koost ja pliiatsid-kummid häbene-
sid oma mässumeelsust.

Raevunud must pastakas puhises nööri otsas ja ootas sobivat hetke, et põgeneda. Läheduses oli valge paberileht. Lapsed ei teadnud, et pastakas on lennukiehitaja. Hetkega voltis kuri pliiats paberlennuki. Ta tegi punasele pastakale silma ja palus, et see ta nööri küljest lahti sõlmiks. Punapea punastas ja tegi, mis paluti. Must pastakas hüppas lennukile ja liugles irvituse saatel klassist välja.

Kui ta pole lennukilt kukkunud, lendab siiamaa-ni ringi. Kui näete kuskil taevas paberist lennukit, siis teadke – sellega lendab kurikuulus must pastakas, kel otsas pisike punane nupp.

Maksim Russakov,
Tartu Descartes`i Kool

Fredi

KUNSTITRIKK

Mustkunstnik **Fred-Erik Johanson** õpetab Hea Lapse lugejatele selgeks ühe vahva triki. Selle kirjutas ja pildistas üles Ande. Hakkame pihta!

„Nagu te kõik teate, on ka mustkunstnik oma-moodi kunstnik,“ juhatab Fred triki sisse. „Ning ma mõtlesin, et ma teen täna hoopis ühe kunstiteose.“

Selleks haarab mustkunstnik laualt märkmiku ning markeri ja jääb hetkeks mõtlema. Tundub, nagu ootaks ta inspiratsiooni.

Äkitselt märkab Fred laual lesivat kahvlit ning näitab seda ka publikule: „Väga hea, ma kasutan seda enda inspiratsioonina!“

Mustkunstnik joonistabki märkmikusse kahvli. Tõele au andes ei ole see just esmaklassiline kunsti-teos – ilmselt on Fred ikkagi oluliselt parem mustkunstnik kui lihtsalt kunstnik.

Paistab, et ta ei ole ka ise oma kunstiteosega päris rahul: „Tavaliselt pannakse piltidele allkiri ka alla, aga ma ise ei tahaks seda teha... Äkki keegi publiku hulgast tuleks ja kirjutaks siia oma nime alla?“

Õnneks leidub ka vabatahtlik, kes on nõus pildi oma allkirjaga varustama.

Nüüd on tegu maailmas ainulaadse kunstiteosega – ühtegi samasugust pilti, mille oleks joonistanud Fred ja signeerinud sama vabatahtlik, ei ole olemas.

„Ma tegelikult ei ole suurem asi kunstnik, ma olen parem mustkunstnik,“ tunnistab Fred ning rebib pildi märkmikust välja ja voldib kokku.

Seejärel teeb mustkunstnik nipsu.

Paistab, et tegu on väga maagilise nipsuga – kui Fred paberi taas lahti voldib, on joonistatud kahvel paindunud. Ei ole aga mingit kahtlust, et tegu on sama pildiga: sellel ilutseb endiselt vabatahtliku allkiri.

Videot sellest, kuidas Fred trikki ise esitab, võid näha Hea Lapse kodulehel, Facebooki lehel ja Youtube'i kanalil.

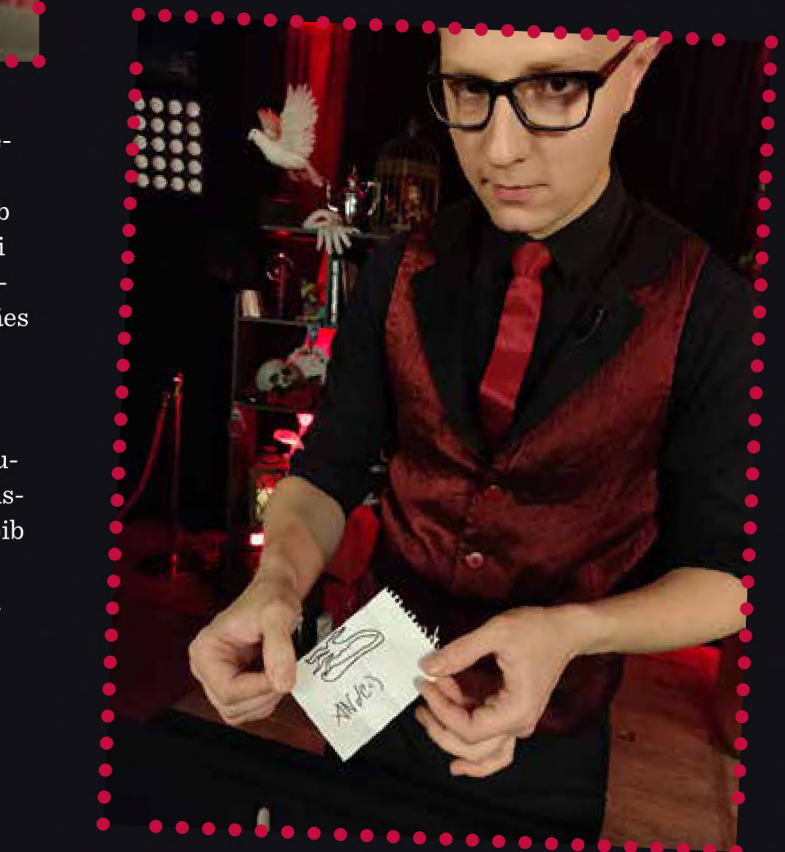
TRIKI SELGITUS

1) Tegelikult on Fred märkmiku juba varem ette valmistanud. Mustkunstnik ainult teeskleb joonistamist, nii terve kui ka paindunud kahvel on juba varem märkmikus olemas. Terve kahvel on joonistatud märkmiku pealmisele lehele ning seejärel lõigatud täpselt mööda joonistuse piirjooni välja. Tekib klapp, mille alla jääb painutatud kahvel peitu.

2) Et pilt läbi ei paistaks ja klapp tugevam oleks, võiks mõned pealmised lehed kokku kleepida. Samuti tasub ka ääred musta markeriga üle joonistada – nii ei saa publik aru, et tegu on klapiga. Klapi alumise ääre katab mustkunstnik märkmikku käes hoides pöidlaga kinni.

3) Vabatahtlik kirjutab oma allkirja kahvli kõrvale – seega tegelikult alumisele paberile, kuhu juba on joonistatud painutatud kahvel. Just selle paberi rebib Fred ka välja ja voldib kokku. Märkmik tuleb pärast seda muidugi tagurpidi lauale asetada.

4) Nüüd ei jää mustkunstnikul üle enam muud, kui lausuda mõned võlusõnad ja paber lahti voltida. Joonistuse võib loomulikult vabatahtlikule mälestuseks kinkida.

Ära jää oma murega üksi, küsi nõu! Saada küsimus healaps@healaps.ee või Hea Laps, Voorimehe 9, Tallinn 10146. Avaldatud kirjadele ei lisata nimesid! Kirjadele vastab psühhoterapeut **Merit Lage**.

Kui mina midagi oma klassivennale vastu ütlen, saan alati õiendada. Tegelikult on nii, et tema ütleb alguses mulle. Mida ma siis teen? See on ju ebaõiglane.

Tunned oma klassivenna ütluse peale, et sind on ebaõiglaselt koheldud ja soovid ennast kaitsta. Kaitsmist aga tajuvad teised hoopis rünnakuna ja konflikt paisub. Seega hinga sügavalt sisse ja välja, see aitab sul sinu emotsionaalset tasakaalu säilitada ja taastada.

Seejärel vali õigluse taastamiseks mõni teine tegevusviis:

- Kehtesta ennast ja ütle: „Kas ma sain õigesti aru, et sa soovid mind ärritada, solvata ...? Ei lähe läbi!”

- Põrgata vastutus tagasi: „Mida sa sooviksid, et ma sellise asja peale ütleksin?”

Foto Shutterstock

Üks tüdruk meie klassis teeb minu moodi asju. Ta otis samasuguse koolikoti ja pinali nagu mul. Mind ajab see väga närvi. Ja siis ta veel jõllitab mind vahetunnis.

Ilmselt tunnend ennast puudutatuna, kuna sulle tundub, et keegi teine siseneb sellise käitumise kaudu sinu isiklikku ruumi. Tunned vajadust ennast kaitsta. Tegelikuses aga ohtu pole. Isegi kui teine tüdruk kannab samasuguseid riideid ja ostab täpselt samasuguseid asju nagu sina, olete te ikka täiesti erinevad inimesed. Tema ei saa kunagi sinuks, seega oled sa kaitstud, ilma et ennast aktiivselt kaitsma peaksid. Sina oled ikka sina. Sellises olukorras enda kaitsmine teeb suhteid halvemaks ja teine võib sind kiusamises süüdistada. Iga kord, kui midagi sellist häirivat märkad, hinga lihtsalt sisse ja välja ning ütle endale mõttes: „Mina olen mina ja tema on tema!“. Seejärel jätk oma poolelijäänud tegevust.

MIS ON SINU SUPERVÕIME?

Märgi väite ette linnuke, kui see käib täiesti täpselt sinu kohta. Ilmselt oled just sina selle ja võib-olla isegi mitme supervõime omanik!

☐ Sõbrad või vanemad on sulle öelnud, et käid oma soovidega peale nagu uni.

☐ Kui liigud soovitud eesmärgi poole, siis takistused vahel isegi meeldivad sulle.

Vastupidavus

Sul on jõudu, visadust ja pealehakkamist saavutada seda, mida oled eesmärgiks võtnud: kontrolltöö soovitud tulemuse peale sooritamine, kellegi südame võitmine, rahakogumine millegi soetamiseks või rulatricki selgeks õppimine. See supervõime aitab sul toime tulla väljakutsetega ja takistustega, mida sa kohtad teel oma eesmärgi poole.

☐ Naudid põnevate lugude jutustamist ja kipud mõnikord seikluslikkuse huvides liialdama.

☐ Sulle meeldib, kui asjad kulgevad kiires tempos.

Võime mõjutada

Kui oled millestki ise innustunud, on sul võime kaasa tõmmata hulk kaaslast. Sul on võime käivitada ka nendes pealehakkamist ja tegutsemist. Sa võiksid käivitada kogu klassi, kooli, linna, maakonda haaravaid kampaaniaid ja särada inspireeriva kõneisikuna. Oled kiire ja entusiastlik. Ja muidugi on ka neid, kes kaasa ei tule, kuid mis teeb tuul müüriks?

☐ Pead lugu korrektsusest ja täpsusest.

☐ Sulle meeldib rahulik asjade käik ja sa ei salli kiirustamist.

Vaatlus ja analüüs

Sinu supervõime on märgata väikseid detaile ja sobitada need suurde pilti. Teinekord kutsud üles ka kaaslasti tempot maha võtma, sest tark ei torma. Sinu supervõime aitab sul asjade üle järele mõelda ja tasakaalustatud järeldusi teha. Analüüsiva inimesena ei rapsi sa tühja ei suhetes ega ka tegevustes.

☐ Sul on lihtne erinevatesse seltskondadesse sobituda.

☐ Saad hästi hakkama väga erinevate õpetajate nõudmistega.

Kohanemine

Kuigi sa ei suuda vastupidiselt mõnele superkangelasele oma füüsilist kuju muuta, siis on kohanemisvõime just sinu trump. Sa suudad keskkonnas kohanduda nii, et see aitab sul võimalikult hästi toime tulla olukorraga. Piltlikult öeldes suudad sa mõnikord revolutsiooni korraldada ja teinekord nähtamatu olla, olenevalt asjaoludest ja vajadusest.

☐ Sind peetakse usaldusväärseks inimeseks.

☐ Sõprus ja head suhted on sulle väga tähtsad.

Tundlikkus

Olgugi, et sul pole röntgensilmi, suudad sa enamatigi ära tabada inimeste meelolu. Oskad eksimatult seltskonda sisenedes öelda, kas õhus on ärevust, elevust, pinget, vastupanu või midagi muud. Sa oskad oma sõpru hoida. Sul on usaldusväärne maine oma sõprade seas ja ilmselt tunnevad võõramad inimesed sinu vastu sõnuleletamatut usaldust.

Fotod Tiia Suvi

Ahjus küpsetatud KRÕBEKARTUL ja küüslaugu-hapukooredipp

Foto
Liisi
SikkaMia Mai
Seppel

Kõigi laste lemmik krõbekartul tutvustamist küll ei vaja. Mida linnaeluga harjunud inimene aga alati ei tea, on see, kuidas kartul meie toidulauale saabub.

Maakodus on põllulapp. Kevadel poetame mulda keldris kükitanud vana kartuli, millest sünnib uus pesakond. Noorte taimede eest tuleb palju hoolitseda: kiskuda kiuslikku umbrohtu, minema peletada oranži kilbiga putukaid, kõblata, kõblata, kõblata ... Sügisel sikutame pealsed välja ning algab peitusemäng – kartulid on sügavale maasse pugenud. Mullavagude vahel ukerdavad konnakesed viime põõsa alla ohutusse paika, mugulad tassime keldrisse. Nõnda jõuavad kartulid meie linnakööki, kus neist saavad friikad. Milline teekond!

Suur tänu kastmegeeniustele Johannale ja Annikale, kelle hapukooredipp sobib krõbekartuli juurde justkui valatult!

VAJA LÄHEB:

7 keskmist kartulit
4 spl õli
150 g hapukoort
4 küüslauguküünt
1 tl paprikapulbrit
soola ja pipart

Pese ja koori kartulid. Lõika kartulid kangideks ja kuivata liigne vesi rätikuga, sest niiske kartul ei lähe ahjus krõbedaks. Vala juurikaviilud suurde kaussi, nirista peale õli, lisa sool ja pipar ning masseeri kätega. Kata lai ahjuplaat küpsetuspaberiga. Lao kartuliribad väikeste vahedega küpsetuspaberile. Kuumuta ahi 220 kraadini.

Ettevaatust! Ahi on väga-väga tuline, nii et küpsetusplaadi liigutamiseks palu appi mõni täiskasvanu. Küpseta kartuleid ahjus ca 30 minutit, kuni nad on pealt kuldsed ja krõbedad.

Nüüd valmista dipikaste. Vala kausikesse hapukoort, paprikapulber, sool ja pipar. Haki küüslauk väga peeneks, lisa kaussi ja sega kõik läbi. Kui kaste tundub liiga paks, võid lisada teelusikataie vett. Kaunistuseks raputa peale peterselli või tilli.

KINOÜUDISED

LUMEPOISS EVEREST

Film viib vaataja mitme tuhande miili pikkusele imelisele rännakule suurlinnast Shanghaist Himaalaja lumistele mäetipudele. Kui teismeline tüdruk Yi kohtab oma kortermaja katusel noort jetipoissi, otsustavad Yi ja tema vallatud sõbrad Jin ja Peng panna suurele vahvale karvikule nimeks Everest. Peagi saavad sõbrad teada, et Everest on suures hädas. Lapsed otsustavad ette võtta hulljulge salajase päästemissiooni, et lumepoiss tagasi koju oma pere juurde toimetada. Algab rännak üle maa ja mere, kuid Everesti on juba märgatud ning uljaste reisiselide jälgi hakkavad ajama kalk rahajõmm-jetikütt Burnish ning zooloog doktor Zara. Millised anded peituvad aga lastes ja mida suudab Everesti võluvägi korda saata, see selgub meeletu seikluse käigus.

PAHATAR: KURJUSE KÄSKIJANNA

Printsess Aurora ja tema ristiema Pahatar on sattumas tõsisesse konflikti, sest printsessi tabab armastus. Pahatar aga ei taha kuuldagi, et tema kallis silmatera läheks elama kuninganna Ingrithi lossi, sest kuningliku pea näiline hoolitsus võib varjata nurjatuid salaplaane.

PÄÄSUKE MANOU

Pääsuke, täpsemalt piiritaja ehk piirpääsuke Manou, kasvab siiras usus, et on kajakas. Ta püüab iga hinna eest ujuma õppida, kala püüda ja lennata nagu suured tugevad kajakad. Ühel hetkel ta aga mõistab, et temast ei saa kunagi tõelist kajakat. Manou lahkub kodupesast ja kohtub teiste pääsukestega. Tema endistele „liigikaaslastele“ see muidugi ei meeldi. Kuid juhuse tahtel saab Manoust, kes on vapper kui kajakas ja nutikas kui pääsuke, tõeline kangeline.

PLAYMOBIL. FILM

Kui Marla noorem vend Charlie ootamatult PLAYMOBILI maagilisse animeeritud universumisse kaob, satub ta venna koju toomise käigus elu suurimasse seiklusse. Imelisel teekonnal vapustavates uutes maailmades leiab Marla liitlasi. Nende seas on libekeelne toiduautojuht Del, särav ja karismaatiline salaagent Rex Dasher, südamluk robot, ekstravagantne haldjast ristiema ja paljud teised. Marla ja Charlie mõistavad sõrtsakal seiklusel, et elus võib kõike juhtuda, kuid kui endasse uskuda, on võimalik kõik saavutada!

Allikad: Eesti kinokavad

JÄRJELORDJA

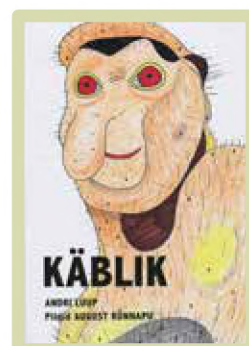
TONT JA FACEBOOK

Nüüd võivad rõõmustada kõik raamatute „Kaka ja kevad“ ning „Karneval ja kartulisalat“ fännid, ilmunud on **Andrus Kivirähki** uus lasteraamat „Tont ja Facebook“. Jutud on varem avaldatud lasteajakirjas Täheke, nii et usinad lugejad juba teavad, mida harrastas härra Niit vabal ajal või mida kinkis Annabel oma varvastele. Nüüd on kõik lood koos ja **Peeter Ernitsa** poolt rikkalikult illustreeritud. Võid lugeda tondist, kärbspirukast, täispuhutavast vanaisast ja laulvast kuusepuust, imelisest ketšupist, karvasest sülearvutist ning paljudest teistest põnevatest tegelastest.

MILLEST SA UNISTAD?

Kadri Hinrikuse uues lasteraamatus saad tuttavaks poiste ja tüdrukutega ning nende unistustega. Unistada võib igasugustest asjadest, näiteks ümber maailma purjetamisest, postiljoni või muusiku tööst. Ja vahel võib unistamise käigus muidugi ka üht või teist juhtuda. Näiteks Timmo postiljonitöö võttis üpris ootamatu pöörde, nii et poiss otsustas unistuse täideviimiseks veel natuke kasvada. Lugesdes tekib pähe palju mõtteid. Millest mina võiksin unistada? Kas unistused täituvad? Millised unistused täituvad? Raamatusse on toredad pildid joonistanud **Anu Kalm**.

KÄBLIK

Küllap tekib raamatut haarates kohe küsimus, kes on Kāblik? **Andri Luubi** kirjutatud raamatu kaanel on ahvi moodi tegelane, kelle on joonistanud kunstnik **August Künnapu**. Tagumisel kaanel on kirjas, et igaühes on killuke Kāblikut, tarvis see vaid üles leida ja läikima lüüa. Tasub asuda kohe raamatut lugema, sest Kāblik hakkab seal esimesest peatükist alates tegutsema. Kõigepealt on tal vaja kohtuda sõbraga, et kuulata kassikontserti. Seejärel teeb ta igasuguseid erinevaid asju: võtab ette kolimise, laenab prille, solvub, hakkab kartma – igal juhul tuleb tal tegemist tugevate tunnetega. Sürr raamat!

BTS. K-POPI KUNINGAD

BTS on 2013. aastal Lõuna-Koreas kokku tulnud bänd, millel tohutult fänne üle kogu maailma. Nüüd on eesti keeles ilmunud mitteametlik fännide teejuht, mis tutvustab lähemalt bändi ja selle seitset liiget. Jin, Suga, J-Hope, RM, JIMIN, V ja Jungkook on kõik ehedad k-popi esindajad, kes tantsivad sama hästi kui laulavad ning on vallutanud kõik maailma popi edetabelid. Raamat on varustatud rikkalikult illustratsioonidega, saad teada põnevaid fakte ning piiluda kulisside taha.

DOKTOR TINDIPLEKI TÖÖTUBA

Prilit Põhjala / Ulla Saar

Illustratsioon: Liis Roden

„ETTEKANDJA, MIDA
SEE KÄRBES SIIN
TOIDU PEAL TEEB?“
„MUNEB.“

Kooli WC seinale oli keegi kirjutanud:
„Ainult lollid käivad koolis!“
Selle all oli kiri: „Miks sina siis siin oled?“

►►►

Väike Priit sai endale kilpkonna.
„Isa, võta see kaas ära, ma tahan talle
pai teha,“ palub Priit.

►►►

Kooliarst küsib Jukult: „Kas kõrvad või
nina teevad muret?“
„Jaa, need on kogu aeg ees, kui ma
kampsunit selga tõmban.“

„MIKS ÕPETAJA TEEB TUNNI
ALGUSES AKNA LAHTI?“
„SEST VÄRSKES ÕHUS TULEB
PAREM UNI.“

Vanaema uurib, kuidas
lapselastel koolis läheb.
„Mina olen klassi kõige parem lugeja,“
räägib Mai.
„Mina hüppan kõige rohkem kaugust,“
ütleb Priit.
„Mina olen alati esimesena klassist
väljas, kui vahetund hakkab,“ teatab Juku.

Esimese klassi poiss vanemale õele: „Kas
sa annaksid mulle endast mõne foto?“
„Oi, kui armas, et sa seda soovid!“
„Mhmh, kooli on vaja viia pilt
looduskatastroofist.“

„MIKS NAEL KURB ON?“
„SEST TALLE LÕÖDI VASTU PEAD.“

„Mul hakkab kõht alati pärast
banaani söömist valutama,“ kurdab
mees arsti juures.
„Kas vaatate enne koorimist, milline
banaan välja näeb?“
„Mis mõttes!? Kas banaan tuleb enne
söömist koorida?“

►►►

Õpilane sukeldumiskursustel: „Mida me
peame tegema, et lõputunnistus saada?“
„Pinnale tõusma!“ teatab õpetaja.

LAUAALUNE KIIK

Kiikuda on lahe ja võrkkiiges
pikutamine on nii mõnegi
inimese lemmiktegevus. Et see
ka ilmaolustikust sõltumatult
võimalik oleks, on leiutatud
lauaalune võrkkiik. Firma
Uplift Desk tegi võrkkiige,
mida saab kahe konksu abil
tavalise töölaua külge riputada
ja siis seal mõnusasti oma
unepuudust korvata.

Fotod Wikipedia ja repro

PEHMED KOLETISED

Igal sügisel, pärast riisikoristusaega, tehakse
Jaapanis viljakõrtest lahedaid skulptuure.
Viljakoristusjäänukid, mis muidu küntakse
mulla sisse kompostiks, saavad erinevate
kunstnike käte läbi põnevateks skulptuurideks
- kõige kõrgem riisikõrre-skulptuur on
küündinud lausa nelja meetrini. Wara (jaapani
keeles: riisikõrs) nime kandev festival on
kestnud nüüdseks juba 12 aastat. Loodetavasti
ei satu sinnakanti kolme põrsakese kuri hunt,
kes ölekujud minema võiks puhuda ...

VIIULIMARATON

Maraton, nagu selgub, polegi vaid jalgadele valu
andmine - ka osavate sõrmedega annab maratoni
läbida. 2017. aasta veebruaris mängis Jerevani
(Armeenia) viiuldaja Nikolay Madoyan viiulit järjest
mõned sekundid üle 33 tunni. Selle maailmarekordi
ületas aga aasta hiljem Viswanath M S Kochis (India),
kes suutis järjest viiuldada 36 tundi ja 2 sekundit.
Viswanath M S kanti oma vägeva teo eest ka
Guinnessi rekordite raamatusse.

KARTULIMARDIKA ELU?

Idahos (Ameerika loodeosas) lebab keset
tühermaad suur, 6-tonnine kartul. Tegemist pole
aga ei Guinnessi rekordite raamatusse jõudnud
hiidkartuliga ega ka skulptuuriga. See kartul on
hoopis majake, milles saab täiesti mugavalt elada.
Suurde kartulisse pole kartulimardika kombel
ise vaja käiguteid sisse uuristada - Idaho Airbnb
hotellipidaja Kristie Wolfe disainis endisest reklaam-
kartulist hotelli, kus on olemas kõik vajalik.

HEA LAPSE KLUBI

Septembris alustas tegevust Hea Lapse klubi. Klubiga võib liituda iga klass või huviring, kes on huvitatud raamatutest ja kirjutamisest-joonistamisest. Juhendaja saab klubitunni materjalid e-posti teel ja Hea Laps käib kord kuus ühel klubil külas.

Seekord külastasime Kaarli Kooli 3. klassi. Tunni teemaks oli „Põrutavpõnevad peategelased“. Arutasime, mis teeb ühe tegelase põnevaks ja eriliseks.

Iga laps kirjutas märkmepaberile ühe omaduse, mis superkangelasel olla võiks. Kirjutasime omadused tahvile ja vaatasime, milline tegelane tekib. See oli väga naljakas! Tegelane sai mitu sõpra ka. Iga laps joonistas märksõnade põhjal oma nägemuse tegelasest. Loosisime rühmad ja lapsed kirjutasid oma superkangelastega väiksed jutukesed. Mõned tegid hoopis näidendi, joonistasid koomiksi või kirjutasid üksi. Oli väga vaba ja loominguline õhkkond!

Kui soovid klubiga liituda, uuri lisa www.healaps.ee

SUPER-ARGPÜKSI PÄEV

Täna oli Super-Argpüksi jaoks tavaline koolipäev. Aga öösel oli olnud täiskuu, ta vaatas kuud ja muutus superkangelaseks. Ta sai lasersilmad, võime liigutada mõttejõul asju ja muuta end ükskõik kelleks. Kui ta oli kooli jõudnud, ei tundnud teda keegi ära. Kõik hakkasid kartma, et ta on tulnukas ja hoidsid temast eemale.

„See olen ju mina!“ ütles ta ja jäi mõttesse, et oot-oot, kes ma olingi?

Teised hakkasid naerma: „Kes sa oled selline, kes oma nime isegi ei tea?“

Ta jooksis minema ja hakkas nutma. Sellest ajast peale hüütakse teda Super-Argpüksiks, sest tal olid nokkmüks, päikeseprillid, lasersilmad, võime liigutada mõttejõul asju ja muud superkangelaste võimed ja asjad.

Rasmus Karu,
Kaarli Kooli 3. klassist

Rasmuse superkangelased

Gregor, Ida ja Aaron oma tegelastega

SUPERKANGELASTE KAMP

Ükskord elas üks superkangelaste kamp. Selle kamba nimi oli Ameerika, nad võitlesid prügikastlaste vastu. Ükskord varastasid prügikastlased õpetaja ära. Prügikastlased kirjutasid kirja, et superkangelased peavad tulema Pusta tänavale ja siis võitlema.

„Kui teie võidate, anname teie õpetaja teile, ja kui meie võidame, siis olete meie orjad,“ kirjutasid nad.

Superkangelased läksid Pusta tänavale ja siis ütles üks superkangelane, et ta kardab prügikastlasi.

„Ära ole argpüks, sa oled ju superkangelane,“ ütles teine.

„Ärge rääkige,“ ütles kolmas. „Nad ründavad, mine võta sina kolm ja sina ka kolm ja mina võtan teised ette!“

See lahing kestis pikka aega ja lõpuks superkangelased võitsid ja see superkangelane, kes alguses kartis, sai oma hirmust võitu.

Nüüd pääses õpetaja vabaks ja superkangelased andsid prügikastlased politseile üle ning õpetaja ütles: „Kõik on hea!“

Aaron Rajandu, Ida Ojala ja Gregor Lehtme
Kaarli Kooli 3. klassist

AUHINGNA- SADU

UUS VÕISTLUS Kirjuta oma reisist!

Kool käib küll täie hooga, aga õnneks antakse koolilastele vaheldust! Oktoobris on meil tervelt nädalane vaheaeg ja ega see mõnusalt pikk suvevaheaeg ka ammu ei olnud.

Vaheaeg on hea aeg selleks, et ennast natuke tuulutada. Vahva on teha midagi muud kui tavaliselt. Vahel õnnestub reisida ja vaadata uusi paiku. Tore on ka lihtsalt kodukandis ringi uudistada või võtta ette külaskäik naaberkülla. Kui seal justkui uue pilguga ringi vaadata, siis võib märgata palju põnevat.

Seekordses ajakirjas on Alma Lii Farkaselt lugu tema suvisest reisist Ungarisse. Pane sina ka oma **reisilugu** kirja ja saada meile! Kui soovid, võid lisada fotosid või joonistada ka pildi.

Saada lugu koos pildimaterjaliga meile e-posti aadressile healaps@healaps.ee või Hea Laps, Voorimehe 9, Tallinn 10146 5. novembriks 2019. Parimatele auhinnad **Insplaylt!**

Hei, sõbrad
ja sugulased!

Teeme nüüd teatavaks meie võistluste auhindade saajad. Tuletan meelde, et meie head sõbrad **Tartu O. Lutsu nimelises raamatukogus (Kompanii 3/5)** ja **Kullo Lastegaleriis Tallinnas (Kuninga 6)** annavad võitjatele auhinnakraami lahkesti üle. Lutsu-raamatukogusse toimetame lõunaeestlaste preemiad ning Kullo Lastegaleriis oodatakse auhindade järele põhja- ja lääneestlasi. Kellel on muid soovet, neil palume e-kirja teel toimetusega kontakti võtta.

Nüüd siis auhinnad:

Jeff Kinney kirjutatud Äpardi-päevikud lähevad **Alma Lii Farkasile** preemiaks toredate reisiloo eest!

Ristsõna lahendamise eest võitsid raamatud **Kristella** ja **Mattis Volt**.

Nuputamise eest saavad auhinnaraamatud **Sander Sirmik** ja **Angeelika Keep**.

Palju õnne võitjatele!

Aitäh kõigile osalejatele!

Ikka Teie
Triibu-Liine,
Hea Lapse vapiloom

OOTAMATU ÜLLATUS

Autor **Thomas Scheileke**

